

UDK 27-249

27-175.2

<https://doi.org/10.53745/bs.93.2.1>

Primljeno: 28. 2. 2023.

Prihvaćeno: 6. 4. 2023.

Prethodno priopćenje

NOVI JERUZALEM U KNJIZI OTKRIVENJA – UTOPIJA ILI REALNOST?

Ivan BENAKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p. p. 54, 31 400 Đakovo
ivan.benakovic@gmail.com

Sažetak

Posljednja dva poglavlja Knjige Otkrivenja donose nam čuveni prikaz novog grada Jeruzalema. Dok se s jedne strane divimo ljepoti toga prikaza, istodobno smo uistinu i zbunjeni te se pitamo koji bi bio smisao takvog prikaza (usp. Otk 21–22). Naravno, uzimajući u obzir književnu vrstu Knjige Otkrivenja te njezin simboličan govor dolazimo na neki način do mogućeg odgovora o smislu i značenju prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. Međutim, opis novog grada Jeruzalema ipak nas dovodi i pred temeljno pitanje o tome je li prikaz novog grada Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja utopija ili realnost? Stoga autor u ovom radu, uzevši u obzir novija istraživanja ove apokaliptičke knjige, nastoji na sveobuhvatan način pristupiti iznalaženju odgovora na pitanje o realitetu prikaza novog grada Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja.

Ključne riječi: Novi Jeruzalem, Knjiga Otkrivenja, grad, utopija, realnost.

Uvod

Knjiga Otkrivenja prikaz je eshatoloških realnosti koje nadilaze ovosvjetsku pojavnost, što je dobro naglasio John J. Collins u svojoj poznatoj definiciji apokaliptičnog književnog roda koja datira u 1979. godinu.¹ Samim time uputno je

¹ John J. Collins će apokaliptični književni rod definirati na sljedeći način: »Apokalipsa je književni rod literature koja nešto objavljuje unutar pripovjednog okvira, u kojem je objava posredovana objaviteljem koji je onostran, a usmjerena je prema ljudskom biću, prikazujući onostranu realnost koja je istodobno vremenska, ukoliko prikazuje eshatološko spasenje, i prostorna ukoliko uključuje drugi, onostrani svijet«, Usp. John J. COLLINS, Introduction. Towards the Morphology of a Genre, u: *Semeia*, 6 (1979.) 14, 1-20.

ispitati i smisao njezina prikaza novog Jeruzalema, koji nam autor prikazuje u posljednjim dvama poglavljima svojeg spisa. I dok su događaji koje autor opisuje u prvim poglavljima te poglavljima koja slijede unatoč svojoj simboli i imaginaciji autora možda i primjenjiva na pojedine povijesne epohe,² sa zadnjim dvama poglavljima ovog spisa ponekada uistinu imamo svojevrzne probleme u interpretaciji, Samim time i njihova recepcija za kreiranje teološkog diskursa o posljednjim stvarima, odnosno eshatologiji, biva na neki način problematična. Stoga u ovom našem radu tragamo za smislenim shvaćanjem prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja, odnosno za smislom posljednjih dvaju poglavlja toga apokaliptičnog spisa Novog zavjeta.

Kako bismo razriješili problematiku značenja prikaza novog Jeruzalema u Otk 21–22, postavljamo neka pitanja za koja smatramo da mogu biti nit vodiča u našem promišljanju značenja prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. No, prije svega želimo reći kako se prikaz novog Jeruzalema ne može do kraja shvatiti bez skladnog povezivanja naracije koja je podloga za shvaćanje govora o novom Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja.³ Kada to kažemo imamo na umu tekst u Otk 20, koji je prikaz eshatološke bitke koja se, kako vidimo u samom tekstu, već dogodila, zapravo, prema naraciji autora, ona još uvijek traje.⁴ Eshatološka bitka koju nam prezentira autor u Otk 20, a smisao koje je prikazati svu dubinu apokaliptičnih prikaza u Knjizi Otkrivenja, jest ona između dobra i zla i to shvaćenih kao entiteti koji međusobno nisu svodivi jedan na drugi. Narav te eshatološke bitke daje nam za pravo već sada na početku

² Mislimo prije svega na tendenciju većine komentara Knjige Otkrivenja koji Knjigu Otkrivenja čitaju u perspektivi kritike Rimskog Carstva te njegove imperijalne propagande. Izdvojimo samo najvažnije komentare poput: Davide E. AUNĒ, *Revelation 6-16*, Grand Rapids, 1998.; Gregory K. BEALE, *The Book of Revelation. A Commentary on the Greek Text*, Grand Rapids, 1999.; Craig R. KOESTER, *Revelation. A New Translation with Introduction and Commentary*, New Haven – London, 2014. Kada je u pitanju povijesni kontekst prikaza Novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja vidi: Candida MOSS – Liane M. FELDMAN, *The New Jerusalem. Wealth, Ancient Building Projects and Revelation 21-22*, u: *New Testament Studies*, 66 (2020.) 3, 351-366; Fergus J. KING, *Revelation 21:1-22:5. An Early Christian Locus Amoenus?*, u: *Biblical Theology Bulletin*, 45 (2015.) 3, 174-183; Markus LOCKER, *A Semiotic Analysis of the »New Jerusalem« in the Book of Revelation*, u: *American Journal of Biblical Theology*, 3 (2020.) 4, 172-194. O novijim trendovima u istraživanju Knjige Otkrivenja vidi u: Luca PEDROLI, *L'Apocalisse di Giovanni, tra Old e New Perspectives*, u: *Archivio teologico torinese*, 26 (2020.) 2, 475-489. S druge strane spomenimo i komentare koji su skloniji eshatološkom pristupu Knjizi Otkrivenja kao što je primjerice: Francis J. MOLONEY, *The Apocalypse of John. A Commentary*, Grand Rapids, 2020.; Ugo VANNI, *Apocalisse di Giovanni II, Introduzione Generale. Commento*, Luca Pedrolli (ur.), Assisi, 2018.

³ Usp. Claudio DOGLIO, *Apocalisse. Introduzione, traduzione e commento*, Milano, 2012., 181-191.

⁴ Usp. *Isto*, 185-188.

našeg rada reći kako prikaz novog Jeruzalema u Otkrivenju nije tek utopija, nego realnost onoga što je Jaganjac ostvario na planu eshatološke bitke koja je opisana u Otk 20, odnosno poglavlju koje prethodi opisu novog Jeruzalema u Otkrivenju.⁵ Na taj način promatran prikaz novog Jeruzalema odraz je onoga što se na planu naracije u Otk 20 dogodilo, a to je eshatološka pobjeda Krista koji je Jaganjac u Knjizi Otkrivenja,⁶ naravno, slijedeći hermeneutičku logiku kršćanskog čitanja Knjige Otkrivenja.

Eshatološka pak bitka koju nam autor prikazuje u Otk 20 daje nam stoga za pravo postaviti neka pitanja koja će nas voditi u analizi prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. Pitanja koja se sama po sebi nameću kada analiziramo prikaz novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja su sljedeća: a) Je li govor o Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja govor o gradu ili osobi, odnosno govor o narodu?; b) Je li govor o Jeruzalemu u Otk 21–22 govor o identitetu, odnosno možemo li govoriti o sukobu dvaju identiteta te time antitezi Jeruzalem – Babilon?; c) Kada govorimo o Jeruzalemu u Otk 21–22, mislimo li na prostor te time u prvi plan stavljamo specijalni (prostorni) govor ili je možda moguće govoriti o stanju duhovne stvarnosti?; d) Koliko je novi Jeruzalem u Otk 21–22 uistinu nov, odnosno o kakvoj je novosti moguće govoriti?; e) Tekst u Otk (20) 21–22 govor je o budućnosti ili je pak moguće govoriti o već realiziranoj stvarnosti?

Navedena pitanja služe nam stoga kao polazište u našoj analizi smisla prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. Smatramo kako će nam ona pomoći u rasvjetljavanju mogućeg odgovora na pitanje je li govor o novom Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja utopija ili realnost?.

1. Novi Jeruzalem u Knjizi Otkrivenja – grad ili prikaz osobe (naroda)

Pitanje koja nam se nameću kao prvotno u govoru o smislu prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja jest narav tog grada. Naime, pitamo se na koji način shvatiti govor o tom gradu? Pitam se koristi li se autor kao inače u svojoj knjizi govorom koji je prije svega simboličan, odnosno prikaz literarne metafore za nešto što nadilazi puke jezične kategorije?⁷ Smatramo kako je pitanje

⁵ Usp. Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 305-324.

⁶ Usp. *Isto*, 305-310; Claudio DOGLIO, *Apocalisse*, 185-187.

⁷ Usp. Luca PEDROLI, *Dal fidanzamento alla nuzialità escatologica. La dimensione antropologica del rapporto tra Cristo e la Chiesa nell'Apocalisse*, Assisi, 2015., 289-295; Luca ARCARI, *La Gerusalemme nuova di Apocalisse 21,1-22,5. Auto-rappresentazione comunitaria e mito di ri-fondazione nell'Apocalisse di Giovanni*, u: *Studi e Materiali di Storia delle Religioni*, 75 (2009.) 1, 199-225; Jan Abraham DU RAND, *The Imagery of the Heavenly Jerusalem (Revelation 21:9-22:5)*, u: *Neotestamentica*, 22 (1988.) 1, 65-86.; Frederick J. MURPHY, *Apo-*

uistinu opravdano jer već u Otk 21,2 grad se uspoređuje sa slikom žene koja je pripravljena za svoga muža⁸ (*silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakičena za svoga muža*). Govor je to koji je pažljivom čitatelju već poznat jer ga je čuo u Otk 19, gdje je zaručnica prikazana kao ona koja je pripravljena da stupi u odnos s Jaganjcem zaručnikom.⁹ Takvo se pitanje nameće samo po sebi i ovdje u Otk 21,2 – govorimo li iznova o istom odnosu te samim time govor o novom Jeruzalemu smještamo na liniju odnosa zaručnice i zaručnika? Osim toga dobro nam je poznato kako je grad u biblijskoj viziji pisca uvijek mogao služiti i kao metafora za osobu ili pak cjelokupni narod, a ne tek za prikaz grada kao takvoga (usp. Iz 54 i Iz 65).

Naime, ako je novi Jeruzalem u Knjizi Otkrivenja slika odnosa Boga i njegova naroda, onda je vrlo važno to imati na umu prilikom prikaza teoloških implikacija prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. No pitanje nije ni malo jednostavno kako se možda na prvi pogled čini. Naime, u Otk 21,2 isti grad prikazan je kao onaj koji silazi s neba. Tekst tvrdi sljedeće:

<p>»καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.« (Otk 21,2^{NA28})</p>	<p>»I Sveti grad, novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakičena za svoga muža.« (Otk 21, 2)</p>
--	---

Na sličan način grad se opisuje i u Otk 21,10:

<p>»καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ εἶδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.« (Otk 21, 10^{NA28})</p>	<p>»I prenese me u duhu na goru veliku, visoku i pokaza mi sveti grad Jeruzalem: silazi s neba od Boga.« (Otk 21, 10)</p>
--	---

calypticism in the Bible and in Its World. A Comprehensive Introduction, Grand Rapids, 2012.; Ian PAUL, *The Book of Revelation. Image, Symbol and Metaphor*, u: Stephen MOYISE (ur.), *Studies in the Book of Revelation*, Edinburgh – New York, 2011., 131-147; Luca PEDROLI, *The Symbolism of Apocalypse. The Original Contribution of Stylistic and Rhetorical Devices*, u: *Estudios biblicos*, 78 (2020.) 3, 469-491.

⁸ Usp. Lynn R. HUBER, *The city-women Babylon and New Jerusalem in Revelation*, u: Craig R. KOESTER (ur.), *The Oxford Handbook of the Book of Revelation*, Oxford, 2020., 307-324.

⁹ Usp. Otk 19, 7^{NA28}: *χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιωμεν καὶ δώσωμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτὴν* (»Radujmo se i kličimo i slavu mu dajmo jer dođe svadba Jaganjčeva, opremila se Zaručnica njegova«). U našem radu koristimo se grčkim tekstom 28. izdanja kritičkog teksta Novog zavjeta: Eberhard NESTLE – Erwin NESTLE – Barbara ALAND – al. (ur.), *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart 1898., 2012. (dalje u tekstu označen kraticom ^{NA28}); O značenju Žene u Knjizi Otkrivenja i gozbe Jaganjčeve vidi više u: Luca PDEROLI, »L’Agnello e le sue nozze, come inclusione del Corpus Johanneum«, u: Matteo CRIMELLA – Giovanni C. PAGAZZI – Stefano ROMANELLO (ur.), *Extra Ironiam Nulla Salus*, Milano, 2016., 669-696.

To će primjerice za Sigve Tonstad biti razlog da ustvrdi uistinu provokativno kako je »zemlja, ne nebo, kraj putovanja, te uobičajeni jednosmjerni put od zemlje prema nebu je u ovoj knjizi okrenut naopačke«¹⁰. Samim time govor o gradu kao osobi, odnosno personifikaciji za ljudski odnos s Bogom, doveden je u pitanje. Ipak smatramo kako je već sama činjenica nejasnog prikaza novog Jeruzalema sama po sebi dovoljna jer nas upućuje na oprez prilikom donošenja zaključaka o naravi novog grada Jeruzalema u prikazu autora Knjige Otkrivenja. Sama naracija Knjige Otkrivenja te poznavanje apokaliptičnih tekstova koji su mogli oblikovati nastanak prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja daju nam za pravo govoriti o metaforičnom prikazu grada kao simbolu Božjeg odnosa prema čovjeku, a ne tek prikazu grada.¹¹ Time dodirujemo i drugo pitanje koje nam se nameće u našoj analizi govora o novom Jeruzalemu, a to je pitanje identiteta grada Jeruzalema.

2. Novi Jeruzalem kao prikaz identiteta

Puno je bibličara koji u prikazu novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja vide prikaz sukoba dvaju identiteta. S jedne strane stajao bi grad koji pisac naziva Babilonom još u Otk 14,8, a s druge strane Otk 21–22 bilo bi prikaz antiteze gradu Babilonu jer je novi Jeruzalem koji je već naznačen kao nagrada onima koji su vjerni u Otk 3,12 u kontekstu Pisama sedmerim crkvama, u Otk 21–22 biva prikazan nečim što je suprotno Babilonu pisca Knjige Otkrivenja.¹² Na taj način dotičemo jedan od velikih problema u interpretaciji Knjige Otkrivenja, a to je prikaz konflikta na planu naracije Knjige Otkrivenja.¹³ No prije nego prikaže-

¹⁰ Sigve K. TONSTAD, *Revelation*, Grand Rapids, 2019., 316.

¹¹ Usp. David E. AUNE, *Revelation 17-22*, Grand Rapids, 1998., 1143-1163.

¹² Usp. Giancarlo BIGUZZI, Is the Babylon of Revelation Rome or Jerusalem?, u: *Biblica*, 87 (2006.) 3, 371-386; Kenneth MULZAC, The »Fall of Babylon« Motif in the Books of Jeremiah and Revelation, u: *Journal of the Adventist Theological Society*, 8 (1997.) 1/2, 137-149; Luca PEDROLI, Vivere a Babilonia. La prospettiva storica ed escatologica dell'Apocalisse, u: *Parola, Spirito e Vita*, 82 (2020.) 2, 141-153.

¹³ Konflikt se u Knjizi Otkrivenja promatra na više razina, a onaj temeljni jest između dobra i zla. Zlo pak najčešće poprima konture rimskog imperija. No dublja analiza Knjige Otkrivenja pokazuje da na planu naracije Knjige Otkrivenja nije uistinu jasno tko bi bili neprijatelji jer se primjerice u Otk 2–3 govori o onima koji su Židovi, a to zapravo nisu. S druge strane sama narav simbola krije u sebi mogućnost njihova polivalentnog tumačenja. Na koncu povijest interpretacije Knjige Otkrivenja prikazuje nam uistinu mnogostrukost različitih pristupa njezinu tumačenju. O tome vidi više u: Candida R. MOSS, *The Myth of Persecution. How Early Christians invented a story of martyrdom*, New York – San Francisco, 2013; Adella YARBRO COLLINS, »Vilification and Self-Definition in the Book of Revelation, u: *Harvard Theological Review*, 79 (1986.) 1-3, 308-320; Adella YARBRO COLLINS, *Insiders and Outsiders in the Book of Revelation and Its Social*

mo mogućnost govora o konfliktu u Knjizi Otkrivenja treba pobliže prikazati sve mogućnosti govora o identitetu Babilona u Knjizi Otkrivenja ne bismo li uvidjeli svu težinu govora o samom novom Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja.

Većina egzegeta slaže se u tvrdnji da je Babilon u Knjizi Otkrivenja slika Rimskog Carstva te da bi Knjiga Otkrivenja bila njegova sofisticirana kritika. Gotovo svi recentni, a i stariji komentari Knjige Otkrivenja govore naime o Knjizi Otkrivenju u smislu da je ona smišljena kritike rimske imperijalne propagande.¹⁴ Samim time bi govor o Babilonu u Knjizi Otkrivenja, a onda i prikaz novog Jeruzalema bili dovedeni u direktni konflikt. Međutim, ne slažu se svi autori u tezi da je Babilon u Knjizi Otkrivenja prikaz Rimskog Carstva, nego dapače tvrde kako je Babilon kod za govor o Jeruzalemu.¹⁵ Dakle, ti autori uvođe u diskurs jednu novu biblijsko-teološku kategoriju prilikom analize govora o novom Jeruzalemu u Otk 21–22, a onda i na planu hermeneutike Knjige Otkrivenja.¹⁶ Što time želimo reći?

Naime, neki autori tvrde kako je Babilon u Knjizi Otkrivenja slika za govor o dekadentnom Jeruzalemu koji je u samom sebi potreban obnove te da sve ono što u njemu istinski nije dobro te je nužno dovedeno u pitanje i samim time dovedeno do samouništenja, kako i čitamo u Otk 18,2.¹⁷ Ako je ta hipoteza točna, onda je uistinu moguće govoriti i o sasvim novoj perspektivi pogleda na

Context, u: Jacob NEUSNER – Ernest S. FRERICHS (ur.), *To see ourselves as others see us. Christians, Jews, »Others« in late antiquity*, Chico, 1985., 187-218. Isto tako primjerice Jeffrey Meyers govori o nenasilnom otporu kršćana u kontekstu carstva te se time isključuje mogućnost sukoba. Vidi stoga: Jeffrey D. MEYERS, *Hypomonē* as »Enduring Resistance«. Finding Nonviolence in the Book of Revelation, u: *The Bible Translator*, 69 (2018.) 1, 40-55. Upućujemo također i na još neke studije koje problematiziraju narav sukoba u Knjizi Otkrivenja: Gregory STEVENSON, Perspectives on evil in the Book of Revelation, u: Craig R. KOESTER (ur.), *The Oxford Handbook of the Book of Revelation*, Oxford, 2020., 275-289. O pitanju dualizma općenito vidi više u: Peter K. MCCARTER, Dualism in Antiquity, u: Armin LANGE – Eric M. MEYERS – Bennie H. REYNOLDS III. – Randall STYERS (ur.), *Light Against Darkness. Dualism in Ancient Mediterranean Religion and the Contemporary World*, Göttingen, 2011., 19-35.

¹⁴ Usp. David E. AUNE, *Revelation 17-22*, 1143-1156; Craig R. KOESTER, *Revelation*, 826-829; Gregory K. BEALE, *Revelation*, 684.

¹⁵ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *Is the Babylon of Revelation Rome or Jerusalem?*, 371-386.

¹⁶ Usp. *Isto*; Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 325-334.

¹⁷ Giancarlo Biguzzi, kojeg smo u našem radu već navodili, bavi se različitim hipotezama identiteta Babilona u Knjizi Otkrivenja. Iznova upućujemo na njegovu studiju: Giancarlo BIGUZZI, *Is the Babylon of Revelation Rome or Jerusalem?*, 371-386. Tekst na koji se referiramo iz Knjige Otkrivenja je tekst u Otk 18,2^{NA28}: αἱ ἔκραζεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ λέγων· ἔπεσεν ἔπεσεν Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμονίων καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου [καὶ φυλακὴ παντὸς θηρίου ἀκαθάρτου] καὶ μεμισημένου (On povika iza glasa: »Pade, pade Babilon veliki – Bludnica – i postade prebivalištem zloduhâ, nastambom svih duhova nečistih, nastambom svih ptica nečistih mrskih«).

Knjigu Otkrivenja, a onda i u teološki diskurs uvesti novu kategoriju promišljanja koja svoj sadržaj ima u sljedećem. Naime, u prvi plan onda dolazi mogućnost govora o novom Jeruzalemu kao o prikazu transformacijskog puta već postojećeg grada Jeruzalema, koji ako je slika za izraelski narod, jest ujedno i slika puta transformacije svakog čovjeka u odnosu s Bogom. Na taj bi način govor o novom Jeruzalemu, a povežimo to s prethodnim pitanjem o mogućnosti metaforičkog prikaza novog Jeruzalema, uistinu bio govor o prikazu identiteta novog naroda Božjeg koji biva doveden u ponovno zajedništvo s Bogom na temelju prolaska puta osobnog čišćenja u susretu s novinom Božjeg života. Iz tog razloga je, čini nam se razvidnim, moguće govoriti i o pitanju promjene definitivne promjene paradigme govora o novom Jeruzalemu u smislu da više nećemo govoriti o prostoru, nego o duhovnom stanju osoba što je sljedeće pitanje koje dotičemo u našoj analizi.¹⁸

Na koncu neki autori, a uvelike se slažemo s njihovim prikazom govora o identitetu Babilona u Knjizi Otkrivenja, govore kako uopće nije uputno govoriti o točno određenoj povijesnoj realnosti, što smo, doduše, u našem radu već spomenuli, no sada još jednom ističemo kao važno. Tako, primjerice, Ugo Vanni govori o transformacijama koje autor Knjige Otkrivenja radi voljno kako bi ukazao da je riječ o teološkoj slici, a ne o realnom povijesnom prikazu. Vanni se referira prije svega na dimenzije grada Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja, njegovu formu, mnogostrukost prikaza i slično.¹⁹ Vanni potom izjavljuje: »svi dosad navedeni razlozi bez ikakva traga sumnje potvrđuju: Jeruzalem je simbol«²⁰. Na jednak način Giulio Barbieri tvrdi: »Učinila bi se velika pogreška kada bi se smatralo da dva grada predstavljaju povijesne realnosti kada su one simbolični prikazi.«²¹ Jer, kako Barbieri tvrdi dalje u svojoj analizi, pripadnost Jeruzalemu ili Babilonu na planu naracije Knjige Otkrivenja nije stvar etničkog ili sociološkog faktora, nego je prikaz mogućnosti svakoga čovjeka koji je u stanju pripadati na simboličan način i jednom i drugom gradu. Na jednak način kao što se konflikt između tih dviju realnosti ne poklapa sa sukobom između Crkve i svijeta na povijesnoj razini, nego u srcu čovjeka gdje se odvija najvažnija bitka oko identiteta.²² Upravo tu i mi zaključujemo kako je prikaz novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja prije svega govor o identitetu čovjeka na jedan

¹⁸ Usp. Gregory STEVENSON, *Power and Place. Temple and Identity in the Book of Revelation*, Berlin – New York, 2001.; Giulio BARBIERI, *Guarda: Faccio nuove tutte le cose! Il «nuovo» nel libro dell'Apocalisse*, Assisi, 2020., 232-238.

¹⁹ Usp. Ugo VANNI, *L'Apocalisse. Ermeneutica, esegesi, teologia*, Bologna, 1988., 385.

²⁰ *Isto*, 385.

²¹ Giulio BARBIERI, *Guarda. Faccio nuove tutte le cose!*, 229-230.

²² Usp. *Isto*.

sofisticirani način kakav je poznat apokaliptičnom piscu Knjige Otkrivenja. To je, dakle, govor o duhovnom stanju čovjeka. Stoga u našoj analizi analiziramo i pitanje prikaza same prostornosti grada Jeruzalema kako bismo došli do potvrde toga da je govor o novom Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja uistinu govor o duhovnom stanju individualne osobnosti, a ne tek prikaz grada kao takvoga.

3. Problematika prostora u govoru o novom Jeruzalemu

Već smo dakle dotaknuli problem govora o identitetu u kontekstu promišljanja o smislu prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja. Ono što sada činimo jest podrobnija analiza govora o prostornoj pretpostavci kada je u pitanju pripovijedanje o novom Jeruzalemu u Knjizi Otkrivenja. Naime, trebamo li kada govorimo o novom Jeruzalemu uistinu govoriti o prostoru ili je pak iznova na planu govor o nečem drugome? Velika većina autora slaže se kako je uputnije govoriti o prikazu duhovnog stanja stvarnosti, a ne tek o prostornoj prezentaciji novog grada Jeruzalema.²³

Naime, dimenzije novog grada Jeruzalema te opis grada u Otk 21–22 idu u prilog tomu da ne treba govoriti o prostoru.²⁴ Primjerice, veličina zidova te broj vrata novog grada Jeruzalema nisu prikaz materijalne stvarnosti, nego je vrlo vjerojatno riječ o prikazu simbolične veličine Božjeg projekta za čovjeka koji uvelike nadilazi ljudsku imaginaciju te sposobnost kreacije.²⁵ S druge strane autor se služi simbolikom brojeva jer mu je stalo pomoću simbolike prereći teološku poruku svojem čitateljstvu. Kada mislimo na brojeve, mislimo prije svega na simboličnu uporabu broja dvanaest, koji u planu pripovijedanja Knjige Otkrivenja ima smisla ako je shvaćen kao prikaz novih dvanaest plemena Izraelovih, odnosno prikaz apostola Jaganjčevih koji su u temeljima novog

²³ Usp. Ugo VANNI, *Apocalisse*, 665–675; Markus LOCKER, A Semiotic Analysis of the »New Jerusalem« in the Book of Revelation, u: *American Journal of Biblical Theology*, 3 (2020.) 4, 172–194; Candida MOSS – Liane M. FELDMAN, The New Jerusalem. Wealth, Ancient Building Projects and Revelation 21–22, 351–366.

²⁴ Usp. Otk 21, 12–14^{NA28}: ἔχουσα τείχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἐστὶν [τὰ ὀνόματα] τῶν δώδεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. καὶ τὸ τείχος τῆς πόλεως ἔχων θεμελίους δώδεκα καὶ ἐπ’ αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἁρνίου (»Okružen zidinama velikim i visokim, sa dvanaest vrata: na vratima dvanaest anđela i napisana imena dvanaest plemena Izraelovih. Od istoka vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, od zapada vrata troja. Gradske su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena dvanaestorice apostola Jaganjčevih«). O tome vidi više u: Ugo VANNI, *L’Apocalisse*, 385; Luca PEDROLI, *Dal fidanzamento*, 289–290.

²⁵ Usp. Luca PEDROLI, *Dal fidanzamento*, 289–290.

grada Jeruzalema (usp. Otk 21,12-14).²⁶ Valja pritom reći kako je izraz *apostoli Jaganjčevi* uistinu novost Knjige Otkrivenja te je sintagma koju ne nalazimo u drugim spisima Novog zavjeta (usp. Otk 21,14).

Autoru je nadalje stalo do toga da prikaže Božji prilazak čovjeku, odnosno boravak s njim, što je izraženo uporabom glagola σκηνώω te govorom o šatoru Božjem među ljudima (usp. Otk 21,2). Vrlo sličan govor nalazimo i u Prologu Ivanova evanđelja, gdje se rabi glagol σκηνώω da se prikaže ulazak *Logosa*, očeve riječi u svijet.²⁷

Iv 1,14 ^{NA28}	Otk 21,2-3 ^{NA28}
<p>Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.</p> <p>»I Riječ tijelom postade i nastani se među nama i vidjesmo slavu njegovu – slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca – pun milosti i istine.«</p>	<p>²καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἡτοιμασμένην ὡς νέμφον κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.</p> <p>³καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ θρόνου λεγούσης· ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται [αὐτῶν θεός],</p> <p>»I Sveti grad, novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakičena za svoga muža. ³ I začujem jak glas s prijestolja: 'Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima.'«</p>

Sve dosad navedeno dovodi nas do zaključka kako je prikaz novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja ipak nešto više od pukog prikaza grada u smislu prostora. Nameće nam se kao plauzibilnija teza da je to govor o duhovnom stanju osoba koje stupaju u skladan odnos Bogom jer je utjelovljenjem Boga koji je svojim rođenjem u tijelu i boravkom na zemlji, uzimanjem udjela u »šatoru s ljudima« (σκηνώω), već sada i ovdje otvoren pristup Božjem životu kojem se čovjek u punini nada biti dionikom tek u nebu. Dakle autoru Knjige Otkrivenja nije u prvom planu prikazati stvarnost prostorne pojavnosti grada, nego ukazati na teološku poruku koja se iskazuje u Božjem prilasku ljudima njegovim bivanjem u šatoru. Taj se boravak u šatoru već dogodio u osobi Isusa Krista te se time govor o novom Jeruzalemu prikazuje realnim, a ne tek utopijskim

²⁶ Usp. Giancarlo BIGUZZI, *I Numeri nell'Apocalisse di Giovanni e il loro Linguaggio*, u: *Liber Annuus. Studium Biblicum Franciscanum*, 50 (2000.) 1, 143-166; David E. AUNE, *Revelation 17-22*, 1162-1163; Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 333-334; Christopher R. SMITH, *The Portrayal of the Church as the New Israel in the Names and order of the Tribes in Revelation 7:5-8*, u: *Journal for the Study of the New Testament*, 39 (1990.) 12, 111-118.

²⁷ Usp. Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 330-331.

prikazom nedostižnih realnosti. Ipak, kako smo naglasili, punina čovjekova bivanja s Bogom ostvaruje se tek u životu onostranosti, kako će biti naglašeno u Otk 22,3-4, gdje vidimo kako se ljudski i božanski život uzajamno prožimaju, o čemu ćemo kasnije nešto više progovoriti u našoj daljnjoj analizi prikaza novog grada Jeruzalema.

4. Koliko je nov *novi grad Jeruzalem*?

Možda će nekom zvučati čudnim zapitati se o kakvoći novosti *novog grada Jeruzalema*, no smatramo kako je pitanje vrijedno pažnje. U tekstu Knjige Otkrivenja zapažamo uporabu jezične sintagme Ἱερουσαλήμ καινήν (Otk 21,2) koja nas usmjerava prema naravi grada Jeruzalema u Otk 21–22, a ona se izražava u novosti grada. Naime, autor se služi grčkim pridjevom καινός, koji u samom sebi nema smisao izraziti ideju apsolutne kvantitativne novosti, nego mu je cilj ukazati na kvalitativnu novost osobe ili stvari.²⁸ To nam pak pokazuje uporaba pridjeva καινός u Novom zavjetu.²⁹ Tako Giulio Barbieri u svojoj analizi pridjeva καινός u Knjizi Otkrivenja ustvrdit će da je o novosti u skladu s pojmom καινός moguće govoriti na sljedeći način: »Ukoliko je faktor novosti sam Krist, proces obnove je usmjeren prema cijelom ljudskom rodu i sveukupnom kozmosu. Iz egzegeze je proizašlo da Božji čin smjera prema stupnjevitog promjeni čovjeka prema novosti, posredstvom Krista, koju je on donio svijetu.«³⁰ Ukoliko se složimo s tom tezom, onda i sam prikaz novosti grada Jeruzalema promatramo na nov način. Naime, novost grada Jeruzalema iznova se pokazuje kao put transformacije nečega što već postoji, a ne tek kvalitativno stvaranje nečega što tek prilazi u stvarnost.³¹ Samim time i teze koje smo u našem radu već analizirali

²⁸ Usp. Jacob BAUMGARTEN, καινός, u: Horst BALZ – Gerhard SCHNEIDER (ur.), *The Exegetical Dictionary of the New Testament*, II, Grand Rapids, 1990., 229-232 (dalje: EDNT).

²⁹ Pridjev καινός se u Novom zavjetu spominje trideset i osam puta. U Knjizi Otkrivenja taj se pridjev pojavljuje osam puta i to na sljedećim mjestima: Otk 2,17; 3,12; 5,9; 14,3; 21,1-2,5. Analiza pojma ukazuje kako se on prije svega koristi da prikaže novost koju stvara Bog. U tzv. *Pismima sedmerim crkvama* to je novo ime koje biva darovano onima koji su vjerni. Zatim, nova je pjesma koju pjevaju otkupljeni Jagančevom krvlju. Na koncu novo je nebo koje Bog stvara i kako vidimo nov je grad Jeruzalem. Usp. Jacob BAUMGARTEN, καινός, u: EDNT, II, 229.

³⁰ Usp. Giulio BARBIERI, *Guarda: Faccio nuove tutte le cose!*, 240.

³¹ Usp. *Isto*, 221-238. Upućujemo na dvije studije koje na izvrstan način opisuju put transformacije o kojem progovaramo u našem radu: Edith M. HUMPHREY, *A Tale of Two Cities and (At Least) Three Women. Transformation, Continuity, and Contrast in the Apocalypse*, u: David L. BARR (ur.), *Reading the Book of Revelation. A Resource for Students*, Atlanta, 2003., 81-96; Mark B. STEPHENS, *Annihilation or Renewal? The Meaning and Function of New Creation in the Book of Revelation*, Tübingen, 2011.

rali dobivaju na još većem značenju. Onda bi novi Jeruzalem uistinu mogao biti prikaz identiteta i to prikaz identiteta izraelskog naroda koji Božjim preobražavajućim činom biva priveden putu obraćenja te samim time dionikom nebeske slave u zajedništvu promatranja Božjeg lica, kako to čitamo u Otk 22.³²

Dakle, novost grada Jeruzalema krije se u prihvaćanju Božje ponude spašenja u liku Jaganjca koji je svojom žrtvom u krvi pomirio svijet sa sobom te narod pozvao na obraćenje.³³ Time čovjek koji pristupa, odnosno želi biti dionikom Božje proslave u nebu jest onaj koji je prije svega pozvan na obraćenje ne bi li zadobio novinu identiteta koja će ga učiniti zajedničarem nebeske proslave. Stoga još jednom možemo ponoviti kako je novost o kojoj govori Knjiga Otkrivenja prije svega novost Krista putem kojih svijet i Crkva u zajedničkom hodu bivaju obnovljeni na njegovu sliku. Na taj je način čovjek pozvan na svojevrsnu divinizaciju, obnavljajući svakoga dana sebe po uzoru na Krista. To se pak događa putem života u Crkvi koja je trajni vidljivi znak Boga na zemlji. Stoga je i temeljni prikaz odnosa između Krista i njegova naroda u Knjizi Otkrivenja upravo zaručnički odnos između Jaganjca i Zaručnice koja je spremna stupiti s njim u saveznički odnos vjernosti. Tu se, dakle, krije korijen govora o novosti grada Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja jer je on sam prikazan i kao žena, odnosno zaručnica.³⁴

5. Govor o novom Jeruzalemu – budućnost ili sadašnjost

Posljednje pitanje koje je uistinu važno prije nego što odgovorimo na pitanje iz naslova našeg rada jest: Možemo li o novom Jeruzalemu govoriti kao o budućnosti ili pak o realnosti već mogućeg hoda sa Bogom? Kako smo pak i naglasili u uvodu našeg rada, Otk 21–22 ne bi trebalo čitati bez Otk 20 jer se u njemu prikazuje narav samog novog grada Jeruzalema u posljednjim dvama poglavljima Knjige Otkrivenja.³⁵ Otk 20 prikaz je eshatološke borbe koja je već završena, ali i

³² Usp. Otk 22, 3–4^{NA28}: καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νῦν οὐκ ἔσται ἔτι καὶ οὐκ ἔχουσιν χρεῖαν φωτὸς λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει ἐπ’ αὐτούς, καὶ βασιλεύουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. (»I neće više biti nikakva prokletstva. I prijestolje će Božje i Jaganjčevo biti u gradu i sluge će mu se njegove klanjati i gledati lice njegovo, a ime će im njegovo biti na čelima.«)

³³ Valja istaknuti i da se duž cijele Knjige Otkrivenja više puta ponavlja važnost obraćenja i pristupanja novom životu koji je Jaganjac zagarantirao svojom krvlju. Tako se primjerice već na samom početku Knjige Otkrivenja u takozvanim *Pismima sedmerim crkvama* neprestano ponavlja poziv na obraćenje (usp. Otk 2–3).

³⁴ Usp. Giulio BARBIERI, *Guarda: Faccio nuove tutte le cose!*, 236–237.

³⁵ Usp. Claudio DOGLIO, *Apocalisse*, 185–188.

borbe koja još uvijek traje.³⁶ Time želimo reći kako je Jaganjac onaj koji je u snazi svoje žrtve predanja, kako čitamo već u Otk 5, onaj koji je pobijedio protivničku vojsku koja je predstavljena u Otk 20 (usp. Otk 5–7).³⁷ Međutim, isto poglavlje prikazuje i to da je zlo pobijeđeno, no i to kako je ono i dalje prisutno među ljudima. To je prikazano u slici vezivanja i svezivanja *diabolosa* u Otk 20,1-3.

Primijenivši narav eshatološke bitke sada na čitanje prikaza novog Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja, uviđamo kako je i novom Jeruzalemu moguće pristupiti na način da Otk 21–22 čitamo kroz prizmu stvarnosti koja je već nastupila, ali i stvarnosti koja tek treba u potpunosti biti realizirana.³⁸ Čini nam se kako je upravo pristup stvarnosti novog Jeruzalema kao stvarnosti koja je već prisutna među ljudima putokaz za govor o novom Jeruzalemu kao realnosti, a ne tek utopiji. Jer novosti Jeruzalema ne treba pristupiti na način *iščekivanja Godota*,³⁹ nego na način da već živimo svijest o realiziranosti tog projekta u snazi Jaganjčeve pobjede u krvi, što je na neki način centralni motiv Knjige Otkrivenja (usp. Otk 5). Pritom prizivamo u svijest govor o takozvanoj realiziranoj eshatologiji, koja je govor o stvarnosti koja je već realizirana, a ne o utopijskom iščekivanju nečega što možda uopće nikada neće doći.⁴⁰ Na taj se način Knjiga Otkrivenja još jednom pokazuje bliskom Ivanovu evanđelju, kako smo već i vidjeli u našem radu kada smo uspoređivali semantičku sličnost između pojmova za Božje prebivanje među ljudima u Otk 21 i Iv 1.⁴¹ Slična teološka paradigma primjenjiva je i u govoru o novom Jeruzalemu u Otk 21–22. Samim time i teološka, a onda i duhovna poruka teksta u Otk 21–22, dobiva na dodatnoj snazi. Razlog je pak taj što se vjernicima tekst o prikazu novog Jeruzalema može predočiti kao stvarnost koja je već zagarantirana i vrijedna življenja već ovdje na zemlji, a ne tek kao još jedna u nizu utopijskih pripovijesti.

³⁶ Borba još uvijek traje jer čitamo o zmaju koji je zarobljen, ali i oslobođen još za neko vrijeme. Na taj način kako se i slaže većina teologa, eshatološka bitka između borba i zla traje dok se konačno i definitivno ne uspostavi vlast Božja nad silama zla. Upućujemo na tekst u Otk 20,1-3. Više o tumačenju eshatološke pobjede Krista i o rekapitulaciji svega u Kristu o svršetku vidi u: Sydney H. T. PAGE, *Revelation 20 and Pauline Eschatology*, u: *Journal of the Evangelical Theological Society*, 23 (1980.) 1, 31–43.

³⁷ Usp. Renzo INFANTE, *L'Agnello nell'Apocalisse*, u: *Vetera Christianorum*, 32 (1995.) 1, 321–338.

³⁸ Usp. Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 337–338.

³⁹ Mislimo na roman Samuela Becketta *U očekivanju Godota*, gdje svi iščekuju dolazak Godota koji nikada ne dolazi. U Knjizi Otkrivenja to nije slučaj jer je ona prikaz onoga što je Jaganjac već učinio, no snaga njegova čina će se potpuno manifestirati tek u budućnosti Posljednjeg suda Božjeg nad svijetom.

⁴⁰ Usp. Francis J. MOLONEY, *Apocalypse*, 325–326.

⁴¹ Mislimo prije svega na govor o *Logosu*, koji silazi među ljude i boravi, odnosno *šatori* s njima.

Zaključak

Promišljajući o prikazu novog grada Jeruzalema u Knjizi Otkrivenja pomoću nekoliko pitanja koja nam se nameću dok čitamo o novom gradu Jeruzalemu u Otk 21–22, dolazimo do određenih zaključaka. Čini nam se da govor o novom Jeruzalemu u Otk 21–22 služi prije svega kao metafora, odnosno slika za jednu puno dublju stvarnost te ju možemo shvatiti na sljedeći način. Naime, tekst u Otk 20–22 čitan u ključu realizirane eshatologije progovara o nadi i utjesi koju daruje Bog unatoč krizi i borbi sa zlom koja još uvijek traje. Ipak to zlo Kristovom smrću i uskrsnućem nema više toliku snagu kao prije. Zlo je i dalje aktualno i tomu nas uči Otk 20, koje prethodi opisu novog grada Jeruzalema u Otk 21–22.

Možemo uočiti da novi Jeruzalem silazi s neba od Boga te smo u tom smislu i razmatrali problem govora o prostoru novog grada Jeruzalema. Uvidjeli smo kako je na planu prije svega teološka poruka teksta, a ne primarno govor o prostoru. Autoru je stalo prikazati Božji prilazak čovjeku. Na tom tragu je i tekst iz Prologa Ivanova evanđelja gdje se kaže da Bog podiže šator među ljudima. Stoga možemo zaključiti kako je to uistinu velika poruka nade i utjehe Crkvi koja je na putu prema ostvarenju vječnog zajedništva s Bogom.

U našem radu dotaknuli i problematiku samog govora o novom Jeruzalemu. Naime, uvidjeli smo kako se sam prikaz grada može promatrati u smislu prikaza identiteta osobe ili naroda. Na taj je način novi Jeruzalem moguće shvatiti u smislu metafore za stanje u koje čovjek ulazi ako je povezan s Kristom koji je garancija trajne povezanosti s Bogom. No, poput Jaganjca vjernik prolazi često kroz muku i tjeskobu u svojoj svakodnevici u perspektivi apsolutne realizacije Božje vladavine. Čovjek je dakle pozvan trajno se obnavljati i preobražavati u snazi novosti Kristova uskrsnuća te time ulaziti u dublju povezanost s Bogom.

Dakle, Otk 21–22 nije tek još jedan utopijski govor poput mnogih drugih u povijesti čovječanstva, nego realna i utješna poruka nade. Stoga je novi Jeruzalem ciljano prikazan na izuzetno idealan način. Tako će primjerice već spomenuta Candida Moss i Liane Feldman ustvrditi kako je novi Jeruzalem u Otkrivenju zapravo ironična kritika rimskog imperijalnog kiča kojem usuprot biva stavljen grad koji ga uvelike nadilazi,⁴² i u kvantitativnom i u kvalitativnom smislu. Tekst u Otk 21–22 vjerojatno i jest kritika imperijalne vladavine Rima, no on je, kako smo uvidjeli, i više od toga. Drugim riječima, tekst u Otk 21–22 o novom Jeruzalemu prikaz je apsolutne neusporedivosti onoga što Bog

⁴² Usp. Candida MOSS – Liane M. FELDMAN, *The New Jerusalem. Wealth, Ancient Building Projects and Revelation 21-22*, 351-366.

stvara u tijeku ljudske povijesti s onima koji su mu istinski vjerni. Oni vremenom postaju dionicima novog svijeta kroz put vlastite transformacije, koja je često mučna, ali je istodobno garancija života vječnoga.

Abstract

NEW JERUSALEM IN THE BOOK OF REVELATION – UTOPIA OR REALITY?

Ivan BENAKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology in Đakovo
University Josip Juraj Strossmayer in Osijek
Petra Preradovića 17, p. p. 54, HR – 31 400 Đakovo
ivan.benakovic@gmail.com

The two final chapters of the Book of Revelation introduce the famous account of the new city of Jerusalem. While, on the one hand, we admire the beauty of this depiction, at the same time we are truly confused and wonder what the meaning of such a presentation would be (cf. Rev 21-22). Indeed, taking into account the literary genre of the Book of Revelation and its symbolic discourse, we come to a possible answer in some way about the intent and meaning of the depiction of the new Jerusalem in the Book of Revelation. However, the description of the new city of Jerusalem still presents us with the fundamental question – is the depiction of the new city of Jerusalem in the Book of Revelation a utopia or reality? Therefore, the author of this article, taking into account the recent research of this apocalyptic book, seeks to comprehensively approach the answer to the question about the reality of the depiction of the new city of Jerusalem in the Book of Revelation.

Key words: *New Jerusalem, Book of Revelation, city, utopia, reality.*